

Rynket rose – på godt og ondt

Generelt om roser

Navnet rose kommer fra fransk, der har overtaget det fra latin: rosa. Roser er en slægt med flere end 100 arter i Nordamerika, Europa, Asien og Nordafrika.

Både de vildtvoksende arter fx rynket rose og de fremavlede planter er kendt for deres skønhed og duft.

Det er stedsegrønne eller løvfældende buske. Stænglerne er meget ofte forsynet med barktorne. Bladene er ovale småblade, der har savtakket rand. Blomsterne er regelmæssige og 5-tallige med hvide, gule, røde eller lyserøde kronblade. Frugterne er hyben med mange frø.

Rynket rose, Hybenrose eller Rosa rugosa

I Danmark er rynket rose meget almindelig og kendes i alle landets egne, hvor den kan dække store arealer. I de seneste årtier har planten invaderet mange strande og store kystområder, hvor den er vidt udbredt. Rynket rose stammer oprindeligt fra det nordøstlige Asien. Planten kom til Danmark i 1800-tallet som prydblade. Den er første gang observeret som vildtvoksende plante i den danske natur i 1875.

Rynket rose optræder alle vegne. Planten tåler salt, tørke, hård frost og stærk vind, og spreder sig især på sandede jorder såsom sandstrand, i klitter, på strandenge og strandoverdrev. Den findes ofte ved sommerhusområder eller langs veje.

Sådan genkender du rynket rose

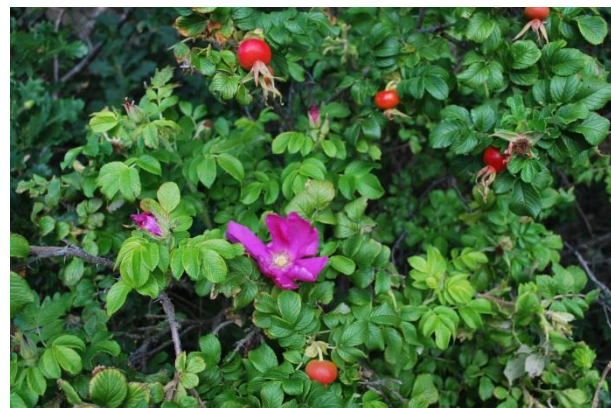
Rynket rose tilhører rosenfamilien (Rosaceae), der kendetegnes på de orangerøde og lidt fladtrykt og kugleformede hyben. Planten kan blive 0,5-1,5 m høj afhængig af jordtype. I klitterne bliver den sjældent mere end 0,5 m høj.

Blomsten er groft rynket og dens fem kronblade er oftest mørk pink eller rosa, men kan også være hvide. Blomsterne dufter kraftigt af roser. Selve blomsterne er 6-10 cm i diameter og de blomstrer i maj-juli.

Småblade er groft rynkede, brede og mere græsgrønne end hos andre rosenarter. Oversiden er

glat og skinnende grøn, mens undersiden er klæbrig og tæthåret. I efteråret er bladene gule, orange og røde. Rynket rose er en stærkt grenet busk med lange rod-udløbere.

Stænglerne er meget tæt besat med cm-lange, lige, korthåret og lyst brune torne. En enkelt plante kan dække store arealer - op til 100 m².

Planten spreder sig enormt hurtigt

Rynket rose formerer sig dels med frø og dels med rods kud. Skud fra roden gør, at en enkelt plante kan brede sig over store områder. Frøene kan spredes af dyr og mennesker eller flyde på vand. De tåler saltvand, og kan derfor sprede sig til småøer og strande i hele landet. Fugle holder meget af hyben af rynket rose og de kan sprede planten, endda over store afstande, både når de spiser hyben, der hvor de sidder og drysler med frøene, og når frøene har været en tur igennem fuglenes mave.

Dens hyben kan indeholde mellem 20 og 120 frø, og en voksen klon kan producere 600-1300 frø pr.

kvadratmeter. Frøene er levedygtige i jorden i flere år, præcis hvor mange vides ikke.

En invasiv art

Rynket rose anses for at være en invasiv art og bekæmpes flere steder, især på kystnære arealer. Rynket rose er uønsket, fordi den sætter så mange og tætte rods kud, at den kan udkonkurrere den naturlige vegetation og flora i et område.

Spredningen af rynket rose medfører en markant nedgang i tilgængeligheden af lys. Dette fører til, at andre arter skygges ud af deres levested og resultatet er et artsfattigt plantesamfund. Det er ikke kun plantesamfundene, der fortrænges. Til en alsidig flora knytter der sig også en alsidig fauna. I 1950'erne fik rynket rose en gevaldig fremgang i forbindelse med udbygningen af sommerhusområderne, hvor den blev udplantet i læhegn, afskærmning og som prydblade.

Er vanskelig at bekæmpe

Rynket rose er meget hårdfør og har vist sig vanskelig at udrydde. Når planten skal fjernes, kan det ske ved opgravning (alle jordstængler skal med), afgræsning med geder (kun geder græsser kraftigt nok til at holde planten nede) eller anvendelse af pesticider ved pensling. Herefter får den naturlige vegetation mulighed for at tage over.

Rynket rose danner store krat mange steder langs kysten. Under kortlægning af rynket rose i Thy blev der målt forekomster på op til 2000 m².

Rynket rose er så udbredt i Danmark og i det øvrige Europa, at udryddelse ikke længere er praktisk eller økonomisk muligt. For at hindre at den spreder sig på sårbare lokaliteter, er det nødvendigt at prioritere og have en strategi for bekæmpelse.

Bekæmpelse af bestande skal være konsekvent og fortsætte – uden at der springes over et enkelt år. Bekæmpelse af etablerede bestande af rynket rose tager mange år. De mange eksempler der findes på mislykkede rydninger, skyldes oftest at bekæmpelsen ikke er foretaget systematisk og er opgivet for tidligt. Rydning uden tilstrækkelig opfølgning er i bedste fald spild af ressourcer. I værste fald fører det til en accelereret tilgroning med rynket rose, da rosen forynges og der skabes bedre vækstbetingelser.

De mest anvendte metoder til bekæmpelse af rynket rose har været slåning, græsning og behandling med herbicider. Ingen af disse metoder har vist sig effektive på kort sigt. Derfor er der i de senere år i stigende grad taget opgravning og andre maskinelle metoder i brug. Der er stor forskel på, hvor godt bekæmpelsen er lykkedes med at udrydde rynket rose.

Rynket rose og Nationalpark Thy

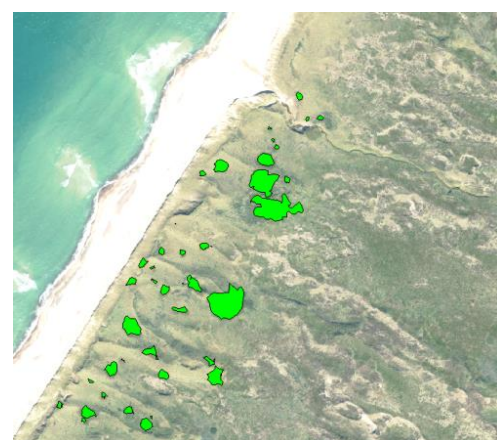
I 2004 og 2007 blev plantens omfang opmålt i store områder af kyslinjen i Thy. Disse opmålinger har givet data til at buskene spreder sig ca. 0,4 m pr. år i radius.

På billedet syd for Vangså ses omfanget af opmålte planter i 2007.

På det efterfølgende billede ses en udregning for, hvordan buskenes omfang vil se ud i 2017, altså 10 år efter opmålingerne (grøn inkl. hvide klatter).

Hvis man kigger på luftfoto fra sommeren 2016, kan man se, at planterne er der. På billedet ser man, at de tre store buske er ved at være vokset sammen, som set på billedet med de hvide, udregnede zoner.

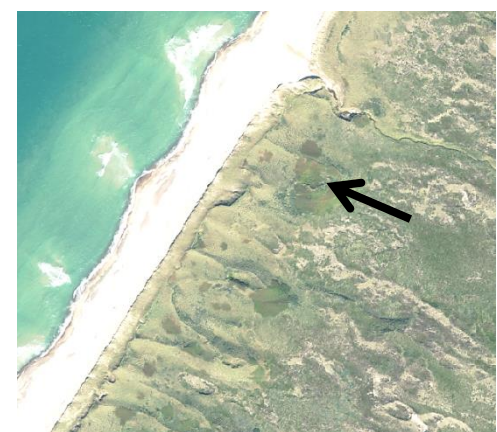
Disse luftfotoer fortæller os, at rynket rose vokser 0,4 m i radius pr. år, og dette er jo bestemt ikke den eneste måde, hvorpå planten spredes. Så vi har en stor udfordring i at minimere væksten af rynket rose i Nationalpark Thy.

Syd for Vangså 2007

Udregning syd for Vangså 2017

Luftfoto syd for Vangså 2016

Rynket rose – i et kulturhistorisk perspektiv.

Rynket Rose vil nok aldrig forsvinde fra den danske natur. Men hvad kan planten så bruges til?

Nogle mener at Rynket rose blev bragt hertil af en tysker til Rømø, hvor dens hyben efterfølgende blev syltet eller tørret og anvendt til mos og hybenvin. Hybenvin af hyben fra Hunderose er ligeledes blevet fremstillet på gårdene i Thy.

I gamle dage blev de vilde rosers hyben ofte syltet med honning og klitrosens hyben blev brugt til snapsen.

Billede af klitrosen

De vilde roser som f.eks. hunderose blev plantet som underlæ til levende hegn. Af de tykkeste grene, blev der lavet piberør og spadserestokke. Endelig var det en sport blandt drenge at snige de stikkende og kløende hybenkerner ned af ryggen på hinanden – eller på pigerne.

Hyben af Rynket Rose er rig på C-vitaminer og dens hyben siges at have en gavnlige effekt mod slidgigt. Blomsten kan anvendes til flere ting – saft, sirup og pynt på kager og desserter. De modne frugter bruges til syltetøj, suppe, salsa og ketchup.